

Luren

Maurits Christopher Hansen (1794–1842)

☞ Maurits Hansen var en av de få norske forfatterne i tida like etter 1814. Interessen for litteratur og skriving ble vakt allerede i ungdommen. I tillegg til å være lærer og lærebokforfatter skrev han både dikt, noveller og romaner.

☞ I 1819 kom Maurits Hansens første større verk, romanen *Othar af Bretagne* – et riddereventyr. Påvirkningen fra tyske ridderromaner var tydelig, men Hansen var også nødt til å hente inspirasjon fra andre land, for det var omtrent ingen andre som skrev romaner i Noreg tidlig på 1800-tallet.

☞ I 1840 gav Maurits Hansen ut *Mordet paa Maskinbygger Roolfsen*, ei bok som seinere er omtalt som Norges første kriminalroman. Boka kom faktisk ut ett år før Edgar Allan Poes fortelling *The Murders in the Rue Morgue*, som av mange blir regnet for verdens første kriminalfortelling.

☞ I samtida ble Hansen gjerne regnet som den største forfatteren. Han var også den mest leste og en inspirasjonskilde for mange etterfølgende forfattere, for eksempel Henrik Wergeland, Jørgen Moe, Peter Christen Asbjørnsen, Camilla Collett og Henrik Ibsen.

Novellen «Luren»

Novellen «Luren» av Maurits Hansen kom ut i 1819. Den omtales gjerne som den første bondefortellingen i norsk litteratur, og novellen har klare nasjonalromantiske trekk.

Handlingen i novellen er lagt til Gudbrandsdalen. Fortelleren er Carl Møllmann, en ung akademiker på reise gjennom dalen. Han forteller begeistret om folkelivet og om sjeldne inntrykk og opplevelser på ferden.

Hovedpersonen i novellen er en storbonde som tar imot den reisende og gir han husly. Dattera til bonden elsker en fattig gutt, men bonden er for stolt til å godta en svigersønn fra husmannsstanden. Ved en tilfeldighet finner gjesten fra byen ut at de to unge har et barn sam-

men, noe de har greid å holde skjult for alle. Da griper han inn og ordner opp slik at de unge kan få hverandre, selv om den sosiale avstanden mellom dem er stor.

Den norske bonden sett med romantiske briller

☞ Hovedpersonen i «Luren» er en stolt bonde som blir framstilt som etterkommer av Harald Hårfagre. Bonden tilhører med andre ord det norske urfolket, med røtter helt tilbake til norrøn tid.

☞ Bak fortellingen ligger en tydelig moral. Forfatteren ønsker å skrive en tekst som er oppdragende. Det er verdiene til den dannede middelklassen som kommer til syne. Så er det også embetsfolk og andre velsituerte som er målgruppa.

☞ I dag smiler vi litt av den romantiserende fortellingen og måten Maurits Hansen forteller på, med overdreven bruk av adjektiv og moraliserende kommentarer underveis. Teksten er et godt eksempel på hvordan en representant for datidas

embetsstand og bykultur så på den norske bonden og bondelivet.

☞ I 1869 skrev en forfatter dette om «Luren»:

En norsk storbonde, som i årevis ikke av sine egne kan overtales til å ta en husmannsgutt til svigersønn, lar seg sannelig ikke beseire ved en smule moralprediken av en fremmed reisende og ved oppdagelsen av sin datters vanære gjennom samme reisendes utilgivelige indiskresjon. Selv om han også mange ganger får Bibelen og Snorre Sturlesøn foran seg på bordet, hvor smukk og betydningsfull enn denne sammenstilling i seg selv kan være.

Maurits Hansen som pedagog

☞ Maurits Hansen var ikke bare dikter, men også lærer i Trondheim og seinere skolestyrer ved Kongsberg middelskole. Han skrev lærebøker i en rekke ulike fag, blant annet i fransk, tysk og latin, og han gav ut en grammatikk i morsmålet som ble trykt i flere opplag.

☞ Hansen deltok ikke i den offentlige språkdebatten i 1830-årene. Men han var overbevist om at skriftspråket i løpet av noen få tiår ville være helt fornorsket. I den femte utgaven av morsmålsgrammatikken, som kom i 1837, brukte han ortofonisk (lydrett) stavemåte. Han sløyfet stumme bokstaver, sluttet å markere lang vokal med dobbeltvokal og gav enkelte ord en helt ny stavemåte:

The, Dands, Troe > Te, Dans, Tro
Riis, Muus > Ris, Mus
Philosophie > Filosofi

☞ Departementet syntes disse endringene var altfor radikale og tillot ikke skolene å bruke slik rettskriving. Det skulle gå nesten tretti år før skolebarna fikk lov til å skrive slik Hansen hadde foreslått. Først i 1862 endret departementet syn. Nå var både språkmannen Knud Knudsen (1812–1895) og en rekke skolefolk kommet på banen og anbefalte endringene. Men Maurits Hansen var helt klart med på å rydde vei for fornorskingen av det danske skriftspråket.

*Forsøg til en hensigtsmæssig
barnets første bog*

*Praktisk Veiledning
i Modersmaalet*

